

6. De verscheidenheid van de gemeente

In hoofdstuk 3 hebben we nagedacht over één van de meest essentiële kenmerken van de gemeente, namelijk haar eenheid. Een eenheid, die principieel hierin ligt, dat de leden van de gemeente in het geloof verbonden zijn met de Here Jezus Christus en daardoor tot één gezin, tot één familie zijn samengevoegd. Dat betekent niet dat we allemaal hetzelfde zijn of zouden moeten zijn, dat we elkaar allemaal even aardig en sympathiek zouden moeten vinden. Maar wel dat we door Hem, Die door het offer van Zijn leven ons tot Zijn kinderen aangenomen heeft, geboren zijn in het gezin van de Here God en daarom in een principiële eenheid met elkaar verbonden zijn.

Geen kleurloze uniformiteit

De eenheid van de gemeente is echter broos en kwetsbaar. Er kunnen zoveel oorzaken zijn die de eenheid onder druk zetten of dreigen te breken. En in sommige gemeenten lijkt de verdeeldheid meer kenmerkend te zijn dan de eenheid. Niet toevallig dringt Paulus er dan ook vaak op aan om eensgezind te zijn. Niet als doel in zichzelf, maar omdat de eenheid zo wezenlijk is voor de aantrekkingskracht van de gemeente. Waar die eenheid ontbreekt, ontbreekt per definitie ook de werfkracht. En dat heeft weer gevolgen voor de mensen die nu (nog) buiten staan. Ze worden niet door de gemeente aangetrokken, horen daardoor het Evangelie niet, komen niet in aanraking met de Here Jezus Christus en dreigen daardoor in hun verlorenheid te blijven. Zo ernstig is dus dat gebrek aan eenheid. Terwijl, omgekeerd, waar er wel eenheid is, mensen worden toegevoegd. Zij leren het Evangelie kennen en door het Evangelie ook de Here Jezus. Gelukkig gebeurt dat nog. Misschien niet zo vaak in het westen (hoewel?), maar dan wel in het oosten en in het zuiden van onze wereld. En dat is ook het grote verlangen van de Here God, zelfs dat alle mensen tot bekering komen en eeuwig leven ontvangen. De eenheid van de gemeente is daarin van essentiële betekenis.

In dit hoofdstuk ga ik nu een stapje verder en dieper op die eenheid in.

De suggestie zou namelijk gewekt kunnen worden, dat het met de eenheid van de gemeente de kant op gaat van een enge en kleurloze uniformiteit. Als je over de gemeente spreekt in termen van één lichaam, één geest, één geloof, één doop enz., zoals Paulus doet, zou je ook die indruk kunnen krijgen. De gemeente als een optelsom van een aantal individuele gelovigen, waarbij de één een soort kopie is van de ander. Ze lijken allemaal op elkaar, ze zijn eigenlijk allemaal hetzelfde. Of je deze spreekt of die, dat maakt niets uit, want ze doen hetzelfde, denken hetzelfde, kijken hetzelfde, spreken hetzelfde en zijn soms ook nog hetzelfde gekleed. Zulke gemeenschappen zijn er ook, waarbij de enkeling opgaat in het geheel en het geheel eigenlijk geen gezicht meer heeft. Te denken valt aan stromingen als de Bhagwan, de Hare Krishna en soortgelijke bewegingen. Alle accent ligt daar meestal op het geheel, op de eenheid, en de enkeling telt niet of nauwelijks mee in dat geheel. Maar dat is binnen de gemeente van Christus juist zo bijzonder en uniek, want in de gemeente is niet alleen de eenheid een essentieel kenmerk, maar in die eenheid ook de verscheidenheid.

Diversiteit

Als we naar de gemeentelieden zelf kijken zien we een grote verscheidenheid wat betreft karakter, leeftijd, fysieke omstandigheden (gezond, ziek, gebrekkig), sociale omstandigheden (gehuwd, alleen levend, studerend, werkend of baanloos, in de WAO of gepensioneerd) en financiële omstandigheden. Wat een verscheidenheid ook in afkomst. Niet minder ook in kerkelijke cultuur, in wat gemeentelieden van huis uit gewend zijn, of waar ze inmiddels aan gewend zijn geraakt. Hoe verschillend vaak ook in hun kijk op de kerk, wat ze ervan verwachten of hoe haar identiteit is of zou moeten zijn, open of gesloten, vooruitstrevend of behoudend. Verscheidend ook in hun denken over het geloof, over het leven daaruit en daarnaar. Gemeentelieden zijn ook verschillend in de beleving van het geloof: de een beleeft het meer op een verstandelijke manier, de ander is er ook heel subjectief en emotioneel bij betrokken. Er is vaak ook een verschil in de weg die mensen gegaan zijn tot het geloof: sommigen zijn bij het Woord en bij de kerk opgegroeid, anderen zijn er pas later bij betrokken geraakt.

Als nu al deze verschillende mensen in één gemeente bij elkaar komen, wat moet dat dan worden? Het mag een wonder heten als dat goed gaat. Je kunt erop wachten dat het fout loopt. Dat gaat het dan ook vaak. En toch zijn er tal van gemeenten waarvan de leden, ondanks hun verschillen, samen zingen, samen bidden, samen optrekken, naar elkaar omzien en met hart en

ziel bij de gemeente betrokken zijn. Omdat ze, langs welke weg en op welke manier dan ook, betrokken zijn geraakt bij dat ene Evangelie van de Here Jezus Christus. Dat is het wat hen bindt.

Gave en opgave

In die verbondenheid is er dus ook een grote verscheidenheid. We zouden kunnen denken dat dat een grote moeilijkheid is, op zijn minst een complicerende factor, een struikelblok om verder te komen op de weg tot de eenheid van de gemeente. Maar laat het moeilijk zijn, een belemmering is het bepaald niet, hoeft het in ieder geval niet te zijn. Deze verscheidenheid is juist in de allereerste plaats een bijzondere gave, een geschenk van God, beter nog: een wonder van Hem! Dat je met zoveel verschillende mensen tot een en dezelfde gemeente behoort en in een en dezelfde kerk kunt zitten. Dat is dan ook een heel kostbaar en groot goed, door de Here en Zijn Geest aan ons gegeven. We zullen er dan ook heel zuinig op moeten zijn en er zorgvuldig mee omgaan.

Die gave stelt ons tegelijkertijd voor een bijzondere opgave, niet alleen de kerkenraad, maar ieder lid van de gemeente. We zullen elkaar namelijk niet bij het minste of geringste afschrijven, negatief over elkaar praten of bij voorbaat van verkeerde bedoelingen verdenken. Ze stelt ons juist voor de opgave om de ander, wie dan ook, hoger en uitnemender te achten dan onszelf. Die verscheidenheid in de gemeente laat ons juist zien dat we aan elkaar gegeven zijn om ons aan elkaar te scherpen, om te leren wat het betekent elkaar te vergeven, naar elkaar om te zien, elkaar te dragen en te verdragen. Dat is een geheim, dat de Here God ons alleen maar Zelf leren kan. En Hij leert dat ons wanneer Hij de liefde van Zijn Geest in ons hart heeft uitgestort. Dan ga je dat geheim zien en verstaan. Daaruit kan zelfs iets heel moois groeien, namelijk één gezin, één familie, één gemeente, waarvan de leden, hoe verschillend ze ook zijn en al hebben ze het soms - zoals in elk gezin - flink met elkaar aan de stok, toch steeds weer op elkaar aantrekken, omdat ze elkaar niet missen kunnen. En zeker als ze aangevallen worden vormen ze één front. Dat is een verscheidenheid in de gemeente om, hoe moeilijk soms ook, heel blij mee te zijn.

Allen en ieder

Paulus legt het accent op nog een andere verscheidenheid, waarvan we lezen in 1Korinthiërs 12 en Efeziërs 4. In deze gedeelten gaat het niet zozeer om een 'natuurlijke' dan wel om een geestelijke verscheidenheid, te weten een verscheidenheid in geestelijke gaven. Opvallend is dat ook in deze gedeelten de eenheid en verscheidenheid heel dicht bij elkaar gehouden worden. Ze worden in elk geval zeker niet tegen elkaar uitgespeeld. Een duidelijk voorbeeld daarvan vinden we al in Handelingen 2.

Daar lezen we dat ze *allen* vervuld werden met de Heilige Geest. Daarin waren ze dus één. Maar tongen als van vuur zetten zich op *ieder* van hen. Daar heb je de verscheidenheid. Allen en ieder, in die twee woorden komt de eenheid en verscheidenheid tot uitdrukking. Zo schrijft ook Paulus in Efeziërs 4 over één lichaam, één Geest, één Here, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die is boven allen en door allen en in allen. Daar heb je de eenheid. 'Maar - zo gaat hij verder - aan een *ieder* onzer *afzonderlijk* is de genade gegeven, naar de mate waarin Christus haar schenkt' (Ef. 4:7). Opnieuw die tweeslag als in Handelingen 2: allen en ieder.

De eenheid en verscheidenheid van de gemeente zijn daarom te vergelijken met de twee - brandpunten van een ellips: eenheid en toch verscheidenheid, verscheidenheid en toch eenheid. Wie had dit kunnen bedenken? Wie anders dan Hij, Die de gemeente heeft gesticht of in deze wereld tot aanzijn heeft geroepen? Als wij dit hadden moeten doen, waren we of op het ene of op het andere been gaan staan. Dan hadden we die twee zeker tegen elkaar uitgespeeld: de eenheid ten koste van de verscheidenheid, of de verscheidenheid ten koste van de eenheid. Zo is het ook gebeurd en zo gebeurt het nog steeds in deze wereld. Je kunt het zien in sommige ideologieën en maatschappelijke systemen. Denk aan het communisme, daarin ligt alle accent op de gemeenschap, de eenheid van allen. Maar waar blijft het individu? De enkele mens telt eigenlijk niet mee, hij is ondergeschikt aan het geheel, met het gevolg dat hij opgaat en vaak ondergaat in de massa. In het kapitalisme is het juist omgekeerd, daarin ligt het accent zozeer op het individu, op het belang van de enkele mens, dat het geheel, de gemeenschap, uit het oog verloren raakt. Wat dat laatste inmiddels tot gevolg heeft gehad, kunnen we wel zien aan de enorme eenzaamheid die er is onder hen die buiten de boot van de welvaart en de economische

voortgang gevallen zijn.

Het unieke van de gemeente is dat eenheid en verscheidenheid bij elkaar gehouden worden. Ze kunnen niet zonder elkaar en moeten dan ook niet eenzijdig worden geaccentueerd, wil het niet naar de ene of naar de andere kant scheef gaan. Denk aan een roeiboot met twee roeispanten. Op de ene roeispaan staat 'eenheid' en op de andere 'verscheidenheid'. Pas als je aan beide tegelijk trekt blijf je op koers en kom je tot je doel. Zo niet, dan ga je scheef of draai je in een kringetje rond en kom je geen streep verder. En dat is nu juist niet de bedoeling, tenminste als ik Paulus in Efeziërs 4 goed begrepen heb. Het is de bedoeling dat we als gemeente juist wel verder komen. De aandacht voor de verscheidenheid binnen de gemeente is daarvoor even wezenlijk en noodzakelijk als de eenheid.

Lichaam en leden

De apostel maakt dat duidelijk in het bekende beeld van het lichaam met haar leden. Hij zegt: de leden kunnen niet zonder het lichaam, en dat spreekt vanzelf, maar - omgekeerd - wil een lichaam functioneren, dan kan het ook niet zonder de leden. En daarin komt die verscheidenheid tot uitdrukking. Paulus zegt dat wij allemaal *tot of in één* lichaam zijn gedoopt, maar dat er wel verscheidenheid aan genadegaven, bedieningen en werkingen is, terwijl het dezelfde Geest is, dezelfde Here en dezelfde God, die alles in allen werkt (1 Kor. 12:4-6). Het is opvallend dat hij de charismata verbindt met de Geest, de bedieningen, de diakoniai, met de Here Jezus, de grote Dienaar, en de werkingen, de 'energieën', met God de Vader, van Wie ook alle energie en alle kracht is. Hij fundeert dus die eenheid en verscheidenheid van de gemeente in de eenheid en verscheidenheid van God zelf. Zoals de Here God één is in wezen (eenheid) en drie in personen (verscheidenheid), zo fundamenteel is dus ook die verscheidenheid in de gemeente. Een verscheidenheid aan leden, gaven, ambten, bedieningen, ze zijn er allemaal en ze zijn ook allemaal nodig, wil het lichaam goed kunnen functioneren. Over de gaven en ambten heb ik in het vorige hoofdstuk al een aantal opmerkingen gemaakt, nu gaat het vooral om de verscheidenheid van de gemeenteleden met hun gaven in hun onderlinge relatie in het lichaam.

Van het menselijk lichaam weten we dat alle leden elkaar hard nodig hebben. Dat merk je pas echt als een bepaald lichaamsdeel niet goed of misschien wel helemaal niet functioneert. Mijn mond heeft mijn handen nodig om eten en drinken naar mijn mond te brengen. Mijn ogen hebben mijn benen en voeten nodig om te komen bij wat mijn ogen zien en mijn hart wil hebben. Zo is het ook in de gemeente. Paulus zegt: 'Het oog kan niet zeggen tot de hand: ik heb je niet nodig' (1 Kor. 12:21). Want zonder handen is een oog nergens. Het kan wel mooie dingen zien, maar wat moet je als je geen handen hebt die het voor je pakken? Zo is het ook met de leden van de gemeente. Ze hebben elkaar nodig en vullen elkaar aan. Een gemeente is dan ook niet één en al dominee -al lijkt het daar soms op - één en al ouderling of evangelist. Dat kan ook niet, wat moet hij beginnen? Daarom: welke plek je ook inneemt in het lichaam van de gemeente, je hebt elkaar hard nodig om als gemeente te kunnen functioneren. Dat is het eerste.

Het tweede is dat we als gemeentelid ook niet zonder de ander moeten willen. Vanuit een soort superioriteitsgevoel zou dat kunnen gebeuren. Je doet alles zelf, vanuit de gedachte dat niemand anders het zo goed kan als jij. En vanuit die vooronderstelling zie je de ander en zijn of haar gaven over het hoofd. Je hebt die ander eigenlijk niet nodig. Maar dan overschat je niet alleen jezelf, je onderschat ook de gave(n), die God aan die ander gegeven heeft.

Dat betekent in de derde plaats dat gemeenteleden niet moeten denken, dat ze met hun gave(n) wel gemist kunnen worden. En ook dat komt nogal eens voor. Op de vraag om in iets mee te doen reageren ze met: 'O nee, dat is helemaal niks voor mij, dat kan ik niet.' Of ze zeggen met zoveel woorden dat we daarvoor een dominee hebben, ouderlingen of diakenen. En dat terwijl ze niet weten en ook niet hebben nagegaan welke gave(n) de Here aan henzelf heeft toevertrouwd. Maar vanuit een soort minderwaardigheidsgevoel of soms ook vanuit een gebrek aan verantwoordelijkheidsgevoel reageren ze bij voorbaat al zo. In plaats van gaandeweg te ontdekken of men al dan niet voor een bepaalde taak ook een of meer gaven heeft gekregen.

Wat Paulus met dit beeld van het lichaam en zijn leden in de vierde plaats bedoelt te zeggen is, dat gemeenteleden ook *niet los van het lichaam* kunnen functioneren. In de praktijk van het gemeentelieven komt ook dat nogal eens voor. Maar met de gaven die God je gegeven heeft bezig zijn, los van de gemeente, is niet goed voor jezelf en evenmin voor de gemeente. Je kunt

niet voor jezelf beginnen met datgene wat God voor de gemeente heeft bedoeld. In het bezig zijn met de gave(n) wordt de relatie tot de gemeente dan ook altijd voorondersteld. Daarom is het bijvoorbeeld ook goed en noodzakelijk, dat gemeenteleden die bezig zijn in heel specifiek werk, bijvoorbeeld in studentenwerk, of in het bezoekwerk van gedetineerden, of als vrijwilliger in een hulpinstelling of asielzoekerscentrum, dat doen in het verlengde van de gemeente, daarbij daadwerkelijk ondersteund door de gemeente en gedragen door haar voorbede. En niet alleen zij, want heeft niet iedereen die in of buiten de gemeente bezig is met zijn of haar gave(n) nodig daarin bemoedigd te worden?

Nog een vijfde en laatste opmerking over de onderlinge verhouding van de verschillende gemeenteleden. Paulus zegt niet alleen dat ze elkaar nodig hebben, dat ze niet zonder elkaar kunnen en dat ook vanuit de eenheid van de gemeente niet moeten willen, want ze hebben ook de *zorg* voor elkaar. Ze zullen naar elkaar omzien, elkaar bijstaan, elkaar bemoedigen, elkaar verwarmen als het ware, zoals de ene hand de andere warmt. En zo vanzelfsprekend als dat is met de leden van ons lichaam, zo zal het ook in de gemeente zijn. Er hoeft maar een splintertje in je vinger te zitten of je hele lichaam komt in beweging en je blijft net zo lang bezig tot je die splinter eruit hebt. Zo zal het ook zijn met de leden van de gemeente onderling. We zullen voor elkaar zorg dragen, elkaar vasthouden, elkaar meenemen en vooral elkaar dienen, omdat we, hoe verschillend ook, bij elkaar horen.

Groei naar volwassenheid

Waar de gemeente in al haar verscheidenheid zó functioneert, zal zij ook groeien, net als een lichaam, waarvan de leden goed functioneren groeit. Door voldoende lichaamsbeweging krijg je namelijk behoefte aan eten en door te eten krijgt je lichaam voedingsstoffen om én te groeien én te kunnen blijven bewegen, of zelfs nog beter te kunnen functioneren.

Ik denk aan een kind. Als het niet beweegt, zoals baby's vroeger stevig werden ingepakt zodat ze niet bewegen konden, worden armpjes en beentjes slap, dun en krachteloos. Wie een aantal weken ziek op bed ligt is na een aantal weken zo slap als een vaatdoek en kan bijna niet meer op zijn benen staan. Zo is het ook met een kind, dat onvoldoende beweegt. Maar als het armen en benen leert gebruiken en ook de nodige voeding krijgt, dan groeit het en wordt het sterk en stevig. Het groeit naar de lichamelijke volwassenheid. Ouders zien dat ook graag, zijn er trots op als hun kind goed groeit.

Hoe zou dat zijn met Christus' gemeente? Is het niet Zijn bedoeling dat zij door een bijbels functioneren van ambtsdragers en gemeenteleden, met de gaven die ieder geschonken zijn, opgroeit naar de volwassenheid? Paulus zegt: 'tot de mannelijke rijpheid' (Ef. 4:13). Het gaat er met andere woorden om dat de gemeente stevig wordt en sterk, dat zij tot een gemeente uitgroeit die tegen een stootje kan en niet bij het minste of geringste zuchtje wind van leer heen en weer geslingerd wordt. Het gaat om een gemeente die net als Jezus niet haar eigen wil doet en haar eigen weg gaat, maar de wil zoekt van Hem, Die haar Hoofd is, en daaruit en daarnaar leeft.

Dat is ook een gemeente die in de gezindheid van Christus bewogen is om een wereld in nood en die er op uit is te dienen en te helpen waar geen helper is. Een gemeente, waarin alle leden hun plekje hebben en - als in een lichaam - harmonisch met elkaar en samen met hun Hoofd verbonden zijn, waarin de liefde tot Hem en tot elkaar centraal staat. Een gemeente die voortdurend de troon van genade weet te vinden, maar niet minder getuigt van de grote daden van God in deze wereld en daarin een zout is dat zijn smaak niet verloren heeft. Wie verlangt er niet naar zo'n gemeente?

Er zijn in elke gemeente wel gemeenteleden, die allang tevreden zijn als zij 's zondags bij elkaar kunnen komen, als er een goede boodschap verkondigd wordt en het noodzakelijke werk in de week doorgang vindt. Maar dat de Here Zijn gemeente wil bouwen en wil doen groeien naar de geestelijke volwassenheid, zodat zij tot een diepere verbondenheid met de Here Jezus komt en met elkaar? 'Als we onze predikantsplaats maar houden, als er maar blijvend een bijbelse prediking gehoord kan worden...' Ik zal de laatste zijn om te zeggen dat dat niet belangrijk is, natuurlijk, dat is essentieel. Maar er is meer en God wil ook meer.

Als je ziet wat God met Zijn gemeente heeft bedoeld, in haar eenheid, maar ook in al haar verscheidenheid aan gaven en bedieningen, dan kunnen we niet tevreden zijn met de status

quo, met stilstand, met het adagium van 'laten we proberen te houden wat of wie we hebben', in plaats van terug te krijgen wie we kwijt zijn. Als je stilstaat in het geloof, ga je per definitie achteruit. Niet anders is het met de gemeente. En dat bedoelde de Here nu juist niet! Maar dat zij door de dienst van al haar geledingen, zegt Paulus, naar de kracht die elk lid op zijn of haar wijze oefent, dat zij juist daardoor groeit in de diepte en in de breedte, kwalitatief en kwantitatief.

Dat is niet het doel of ideaal van een voorganger of kerkenraad, maar dat is blijkens Efeziërs 4:16 en andere gedeelten in de bijbel het doel van de Here God Zelf. En niet minder ook Zijn belofte! Want God vraagt nooit of Hij geeft wat Hij vraagt. Hij draagt niets op of Hij geeft de kracht om het te kunnen doen. En waar wij als gemeente naar die volwassenheid verlangen, erom bidden en ernaar uitzien, daar zal de Here ons zegenen en ons, ondanks alle gebrokenheid en alle feilen en falen, toch maken tot wat we in Christus mogen zijn, namelijk voluit gemeente van Hem.

Het gevolg daarvan is dat, waar de leden zo in één lichaam, ieder met zijn of haar gave(n), in al hun verscheidenheid met elkaar verbonden zijn, de Here haar op deze manier ook tot een getuigenis maakt in deze wereld. Want het wordt opgemerkt hoe in alle verscheidenheid gemeenteleden met elkaar omgaan, naar elkaar omzien, elkaar nodig hebben, elkaars gaven waarderen. En dat zal zijn aantrekkingskracht in deze wereld niet missen. Vanuit de verscheidenheid van de gemeente mogen we dan ook grote dingen van Hem verwachten, ook in onze tijd.